

ВІДЗИВ

**офіційного опонента Кожолянка Георгія Костянтиновича
на докторську дисертацію (монографію) за спеціальністю 07.00.05 –
етнологія**

**Мовної Уляни Василівни “Бджільництво: український обрядовий
контекст” на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук**

Етнокультурна історія українців включає важливу наукову проблему – комплексне вивчення бджільництва як обрядового контексту.

На основі вивчення даної дисертації (монографії) та опублікованих за темою дослідження наукових праць констатую, що дана тема є актуальною. Бджільництво як обрядовий контекст в традиційній культурі українців комплексно не вивчалось як у вітчизняній, так і зарубіжній етнологічній науці. А оскільки дана проблема є визначним явищем етнокультури українців, то потребує наукового дослідження.

Важливість дослідження даної наукової проблематики впливає ще з того, що в умовах початку III тисячоліть під впливом урбаністичних та глобалістичних тенденцій відбувається нищення народного бджільництва в Україні, забуваються обрядово-магічні дії бджолярів, які здійснювались під час календарного року, та символіка образу бджоляра в народних уявленнях. А з цим зникають відомості про народну обрядовість, її загальноукраїнські риси і локальні особливості. Відповідно втрачається можливість визначити місце та роль бджільництва у традиційній культурі українців.

Якщо врахувати, що в народне бджільництво є частиною звичаєвості та обрядовості українців, де втілювалось світобачення людей, вірування, моральні та етичні норми життя, то її дослідження є виключно актуальною науковою проблематикою.

Стверджую, що дисертаційна робота (монографія) виконана у контексті науково-дослідних робіт Інституту народознавства НАН України.

Питання об'єкта, предмету дослідження, географічних меж дослідження заперечень не викликають, вони відповідають нормам, які прийняті в українській етнологічній науці.

Зазначу, що бджільництво як етнологічна проблема вперше досліджено як етнокультурне явище з відображенням соціально-економічного, історичного та культурного розвитку України, як втілення етнічного світосприймання та світогляду. Це, а також залучення нових джерел (експедиційних, статистичних і ін.), дало можливість автору комплексно проаналізувати характерні риси, закономірності та особливості бджільництва, зробити узагальнюючі висновки та практичні вказівки. В цьому я і вбачаю новизну даного дисертаційного дослідження.

Щодо практичного значення отриманих результатів, то вони визначаються потребами українського суспільства нашої доби. Теоретичні узагальнення, оцінки й висновки з дисертації, на мою думку, можуть бути використані для більш повної розробки наукової проблематики української етнології, загальмованої у вивченні періодом радянської доби, а також при розробці узагальнюючих праць з традиційної культури українців

Матеріал дисертації (монографії) та основні висновки дослідження можуть застосовуватись при підготовці навчальних курсів у вузах, оглядів, навчально-методичних посібників, для підготовки фахівців етнологів та істориків, а також для підготовки фундаментальних нарисів з етнології України. Дослідження має прикладне значення для сучасного професійного бджільництва, медицини, фармакології.

Поданий у дисертації фактологічний матеріал та наукові положення можуть бути використані для здійснення порівняльно-історичного аналізу традиційної обрядовості у різних регіонах України.

Висновки та головні положення даної роботи були оприлюднені (апробовані) на міжнародних та регіональних наукових конференціях,

доповідались дослідницею на наукових міжнародних та регіональних наукових конференціях, обговорювались на засіданнях відділу етнології Інституту народознавства НАН України.

Повністю результати дослідження відбито у даній монографії та статтях у наукових журналах, а також збірниках наукових праць, матеріалах наукових конференцій, у тому числі, у фахових періодичних виданнях, що входять до переліку ВАК України.

Автореферат дисертації повністю відбиває зміст основних положень дисертації (монографії). У ньому подано у тезовому варіанті основні положення вступу, чотирьох розділів та висновки з дисертації (монографії).

У опонованій мною дисертації (монографії) подано нові науково обґрунтовані результати дослідження бджільництва як українського обрядового процесу в етнокультурні українців.

Монографія присвячена виявленню місця і ролі бджоли у світоглядній традиції українців, бджолі як втіленню людської душі, зв'язку бджіл з людьми та їх господарством, залежності щастя від успіхів пасіки, святим опікунам «Божої пташки», народно-юридичним поглядам на бджіл та володінню ними (другий розділ монографії).

У монографії також розглядається бджільництво в системі традиційної української обрядовості (третій розділ монографії). Зокрема, дослідницею звернута увага на амбівалентність постаті українського пасічника, на пасічницькі мотиви українського народного календаря (обрядові чинності весняно-літнього та осінньо-зимового циклу).

Четвертий розділ присвячений використанню продуктів бджільництва у обрядовому житті українців.

Поряд із загально позитивною оцінкою даного дисертаційного дослідження (монографії) висловлюю і кілька зауважень-побажань.

Зауваження є до назви першого розділу «Історіографічне, методологічне та джерельне підґрунтя вивчення бджолярської обрядовості українців» (стор. 11). Логічніше було б зазначити не «підґрунтя», а основи дослідження.

Дослідниця акцентувала свою увагу на вивченні бджільництва в обрядовому контексті переважно західноукраїнського регіону, а матеріал з інших регіонів України приводився тільки для підтвердження того, чи іншого висновку. Як на мою думку, комплексність дослідження повинна включати в себе показ спільного і особливого у різних регіонах України у даній галузі народної культури.

На мою думку, проблема ролі бджільництва у традиційній культурі українців (матеріальній і духовній) потребує продовження спеціального ґрунтового вивчення в майбутньому. Про це також варто було б згадати дослідниці у висновках роботи, де повинні бути визначені завдання наступних дослідницьких проблем.

Хоча монографія і стосується середини ХІХ ст. (нижня межа дослідження), важливо було б також дослідниці звернути більше уваги на проблему використання бджільництва у системі вірувань українців, особливо у дохристиянські часи та на обрядові дії, які повністю заперечуються християнством, яке існує трохи більше 2 тисяч років (в Україні трохи більше 1000 років), а народне бджільництво існує все ж таки на кілька тисяч років більше.

Однак, зразу ж зазначу, що вказані зауваження не знижують вартості проведеного дисертанткою дослідження і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Докторська дисертація (монографія) Мовної У. є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності

вирішують наукове завдання дослідження одного зі складників традиційної культури – бджільництва в українському обрядовому контексті.

Вважаю, що дана дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України (ВАК України), а її автор, Мовна Уляна Василівна, заслуговує здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія.

Доктор історичних наук, професор,
голова Буковинського етнографічного товариства
Кожолянка Георгій Костянтинович

2 листопада 2018 р.

Підпис Кожолянка Г.К. засвідчую -

секретар Буковинського етнографічного товариства Л.В.Звенигородська

